

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Ε. ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΗΣ (1888-1982)

Η ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ*

Του Καθηγητή κ. Νικολάου Γ. Μαρματάκη

Συμπληρώθηκε ένας χρόνος από τότε που μια μορφή του πνεύματος και της επιστήμης εγκατέλειψε τον κόσμο αυτό, αφήνοντας βαρεία κληρονομιά στους μαθητές, στους γνωστούς και στους συνανθρώπους του. Συμπληρώθηκε ένας χρόνος από τότε που η γη ανταπέδωσε στον ουρανό μια ύπαρξη που καταξίωσε με αρμονικότητα τις υψηλές αρετές με τις όποιες εκείνος την είχε προικίσει. Συμπληρώθηκε ένας χρόνος από τότε που έσβησε μια ζωή που κράτησε 94 ολόκληρα χρόνια και που ήταν γεμάτη με φως και με πνεύμα.

Μετά τό έτος 1888 που γεννήθηκε στα Χανιά της Κρήτης ο ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Ε. ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΗΣ, υπήρξαν ορισμένες χρονολογίες που έπαιξαν αποφασιστικό ρόλο στη διαμόρφωση της προσωπικότητας του. Άφου συμπλήρωσε τις εγκύκλιες σπουδές στον τόπο της γέννησης του, εγγράφεται τό 1905 στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Άθηνών από την οποία αναγορεύεται «αριστούχος διδάκτωρ» τό έτος 1909. Τήν περίοδο 1914-19 μεταβαίνει στό πανεπιστήμιο του Βερολίνου όπου σπουδάζει φιλοσοφία, πολιτικές επιστήμες και οικονομικές επιστήμες κοντά στους διαπρεπείς καθηγητές WAGNER, SCHUMACHER, SOMBART και KRUGER. Άργότερα μεταβαίνει στη Γαλλία και στην Άγγλία για ερευνητικούς και εκπαιδευτικούς σκοπούς, συμπληρώνοντας έτσι τις μεταπτυχιακές σπουδές του.

Άπό τον τόπο της γέννησης και της εγκύκλιας μόρφωσης του εφοδιάζεται με ψυχική αγνότητα, με ηθική ανωτερότητα, με πνευματική ευρύτητα, με δημιουργική έρευνητικότητα, με ψυχική καρτερικότητα που του δίνουν τή δύναμη νά πορεύεται αλύγιστος επί ένα περίπου αιώνα ανάμεσα στις αντιξοότητες της ζωής, στις θύελλες των καιρών καί στις μεταλλαγές της κοινωνίας. Άπό τις σπουδές του στην Άθήνα και στό εξωτερικό εφοδιάζεται με ευρεία νομική γνώση, με βαθειά φιλοσοφική σκέψη, με ισχυρή αναλυτική διεισδυτικότητα και με ανεξάντλητη επιστημονική άναζητητικότητα στον τομέα των οικονομικών καί κοινωνικών επιστημών. Άπό τό περιβάλλον του λοιπόν, καί τις σπουδές του αποκτά ισχυρή ηθική, επιστημονική καί πνευματική υποδομή που του δίδει τή δυνατότητα νά πορεύεται ακαταπόνητος στό δρόμο της δημιουργίας επί 70 περίπου χρόνια ό ακαδημαϊκός δάσκαλος του οποίου τή μνήμη τιμοῦμε σήμερα.

*Όμιλία που έγινε στό Φιλολογικό Σύλλογο Χανίων «Ο ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ», κατά τό επιστημονικό μνημόσυνο του καθηγητή ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Ε. ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΗ, τό όποιο ώργάνωσε ό ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΔΙΠΛΟΜΑΤΟΥΧΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΧΑΝΙΩΝ, με τήν ευκαιρία της συμπλήρωσεως ενός έτους από τό θάνατο του.

Γεννημένος στον τόπο αυτό ο **ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΗΣ**, δέχεται πρώτος τα μηνύματα των καιρών σαν τις κορφές των Λευκών Όρέων που φωτίζονται πρώτες από τις ακτίδες του ήλιου που ανατέλλει. Μέ τη σκέψη καθαρή σαν τά κατακάθαρα χιόνια της μαδάρας που πρωταντίκρυσε, μέ την ψυχή αγνή και αθά σαν τα λουλούδια της κρητικής γής, μέ τό πνεύμα φωτεινό και άστραποβόλο σαν τις λαμπερές ηλιαχτίδες του ουρανού της Κρήτης, συγκεντρώνει τα μαργαριτάρια τής σοφίας για να στολίσει τό ναό τής επιστήμης που μένει άφθορος στο πέραςμα του χρόνου.

Μία φωτεινή διαφρομή ενός περίπου αιώνα ήταν ή ζωή που έδυσε. Μια αρμονική συνύπαρξη αρετής και αγάπης, πραότητας και καλωσύνης, ανθρωπισμού και ανθρώπινης αξίας, ήταν ή ανηφορική πορεία του **ΔΗΜΗΤΡΗ ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΗ**. Μία λαμπαδιφορία πνεύματος και γνώσης, σοφίας και αλήθειας, ήταν ή δύσκολη ατραπός που διάβηκε στή ζωή ο μεγάλος υπηρέτης τής επιστήμης και ο βαθυστόχος λειτουργός τής έρευνας και τής γνώσης.

Μία ακτινοβολία ελεύθερης σκέψης και έντονης κοινωνικής δράσης, φιλοσοφικής θεώρησης και εμπειρικής διερεύνησης τής ζωής και του κόσμου ήταν τό γαλήνιο πέραςμα του νεκρού που βρίσκεται για πάντα στο φωτεινό κόσμο τής αιωνιότητας. Μία ισόρροπη συμπόρευση, αλήθειας και ειλικρίνειας, πραότητας και ευσέβειας, καρτερίας και σεμνότητας, ανθρωπιάς και φιλανθρωπίας, γνώσης και σοφίας, δράσης και δημιουργίας ήταν ο δρόμος που βάδιζε ο σοφός Ιεουργός του ναού τής αλήθειας και τής επιστήμης.

Μ' αυτή την ισχυρή ηθική και πνευματική υποδομή που διαθέτει αρχίζει έντονη επιστημονική δραστηριότητα σαν δικηγόρος, σαν υφηγητής στο Πανεπιστήμιο 'Αθηνών, σαν τακτικός καθηγητής εις την ΑΣΟ & ΕΕ, σαν καθηγητής στο πανεπιστήμιο 'Αθηνών, σαν καθηγητής στην Πάντειο 'Ανωτάτη Σχολή Πολιτικών 'Επιστημών, σαν συγκλητικός, σαν πρύτανης, σαν πρόεδρος τής 'Ελληνικής Στατιστικής 'Εταιρίας, σαν πρόεδρος τής 'Ελληνικής Εταιρίας Οικονομικών 'Επιστημών, σαν μέλος τής Ουγγρικής Στατιστικής 'Εταιρίας, σαν μέλος τής Μεξικανικής Στατιστικής 'Εταιρίας, σαν μέλος τής Οικονομετρικής 'Εταιρίας του Σικάγου, σαν μέλος τής 'Αμερικανικής Στατιστικής 'Εταιρίας, σαν μέλος τής 'Αμερικανικής Εταιρίας Οικονομικών Επιστημών, για να αναφέρω εντελώς ενδεικτικά ορισμένες από τις επιστημονικές του κατακτήσεις.

Μ' αυτή την υποδομή καλλιεργεί όλους τους κλάδους των ανθρωπιστικών επιστημών μέ όξυνια, μέ διορατικότητα, μέ μεθοδικότητα, μέ πρωτοποριακές θεωρίες. Μέ οραματισμούς οι όποιοι προηγούνται τής πραγματικής ζωής και των γεγονότων που θ' ακολουθήσουν, χαράσει νέες κατευθύνσεις, ανοίγει νέους δρόμους, καλλιεργεί νέες αντιλήψεις, θεμελιώνει νέες ιδέες και διατυπώνει νέες απόψεις, που πρόκειται να επαληθευθούν ύστερα από μισό αιώνα μετά την παρουσίαση των.

Ενδεικτικά σας αναφέρω ορισμένα από τά αξιόλογα συγγράμματα που μας άφησε και που μπόρεσα να επισημάνω.

- Τό 1915 δημοσιεύει στό Βερολίνο την 'Εργασία, «Die Staatsverträge Criechenlands mit dem Deutschen Reiche und ihre wirthschaftliche Bedeutung», στην ό-

- ποία αναλύει τήν οικονομική συμφωνία μεταξύ 'Ελλάδος και Γερμανίας.
- Το 1915 δημοσιεύει επίσης τήν εργασία «Die venezianische finanzverwaltung der jonische Inseln», στην όποια αναλύει τά οικονομικά προβλήματα των 'Ιονίων Νήσων κάτω άπό τή Διοίκηση των Ενετών.
 - Τό 1916 δημοσιεύει στο Βερολίνο τήν εργασία «Die genossenschaftliche Bewegung in Griechenland und im dem Balkanländern», στην όποία εξετάζει τά προβλήματα της συνεταιριστικής κίνησης στην 'Ελλάδα και στις Βαλκανικές χώρες.
 - Τό 1919 και 1920 δημοσιεύει σέ δύο τόμους προσαρμοσμένους στην 'Ελληνική πραγματικότητα τό περίφημο «'Εργατικό Ζήτημα», τοῦ Η. Herkner, στό όποιο αναλύει και εξετάζει σέ δλη των τήν έκταση τά ακανθώδη προβλήματα τών εργαζομένων.
 - Τό 1921 δημοσιεύει τον 'Εναρκτήριο λόγο του στή Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου 'Αθηνών «Ατ σημερινοί τάσεις προς έθνικοποίησιν» στην όποια αναλύει μέ προφητική διορατικότητα τά προβλήματα τών εθνικοποιήσεων, πού πρόκειται να αποκτήσουν στρατηγική επικαιρότητα μετά 60 ολόκληρα χρόνια.
 - Τό 1924 δημοσιεύει τήν περίφημη εργασία του «Περί συνεταιρισμών και ιδίως έν 'Ελλάδι θεωρία και πράξις», τήν όποία αφιερώνει στον ηγήτη της ομάδας τών κοινωνιολόγων Άλεξ. Παπαναστασίου και ή όποια αποτελεί προδιαγνωστική υποδομή 50 χρόνων στά σύγχρονα συνεταιριστικά προβλήματα.
 - Τό 1925 δημοσιεύει τό βιβλίο «Πολιτική Επιστήμη» στό όποιο αναλύει σέ βάθος πλήθος πολιτικοοικονομικών προβλημάτων.
 - Τό 1926 δημοσιεύει τήν πρωτοποριακή εργασία «Θεωρία του Χρήματος και Πολιτική της Νομισματικής Εξυγιάνσεως».
 - Τό 1929 δημοσιεύει τό εξάίρετο έργο «'Ιστορία τής Πολιτικής Οικονομίας».
 - Τό 1929 δημοσιεύει τό βιβλίο «Δημοσία Οικονομία».
 - Τό 1929 δημοσιεύει τό βιβλίο «Μαθήματα Οικονομικής Στατιστικής».
 - Τό 1930 δημοσιεύει τό βιβλίο «Περί Τιμαρίθμου, Στατιστικής Οικονομικών Συγκυριών, 'Εθνικοῦ Πλούτου και Εισοδήματος».
 - Τό 1930 δημοσιεύει τό πρωτοποριακό βιβλίο «Οικονομική Πρόγνωση, ό ρυθμός έν τή Οικονομία. Συμβολή εις τήν Μορφολογίαν τής Κεφαλαιοκρατικής Οικονομίας», τό όποιο έγαλούχησε πολλές γεννεές φοιτητών και επιστημόνων.
 - Τό 1931 δημοσιεύει τό βιβλίο «'Ο Καπνός» στό όποιο εξετάζει τά προβλήματα τής παραγωγής, τοῦ εμπορίου, τής βιομηχανίας, τής φορολογίας, και τών διεθνών εξαρτήσεων τοῦ βασικοῦ αὐτοῦ για τήν ελληνική γεωργία προϊόντος.
 - Τό 1935 δημοσιεύει τό βιβλίο «Κοινωνικές Ασφαλίσεις», στό όποιο θέτει τό περίγραμμα τών κοινωνικών ασφαλίσεων, οί όποιες ακόμη και σήμερα άποτελοῦν τό επίκεντρο τής κοινωνικής πολιτικής τών κέντρων αποφάσεων.
 - Τό 1938 δημοσιεύει τό έργο «David Ricardo», στό όποιο αναλύει τή συμβολή τοῦ ίδρυτή τής θεωρητικής οικονομικής στην εξέλιξη τής αγγλικής κλασσικής σχολής.
 - Τό 1942 δημοσιεύει τήν «'Ιστορία τοῦ Οικονομικού Βίου», ή όποια εκδίδεται συνεχώς μέχρι τό 1960.
 - Τό 1943 δημοσιεύει τό κλασσικό έργο «'Εφηρμοσμένη Πολιτική Οικονομία», ή

οποία εκδίδεται με συνεχείς βελτιώσεις μέχρι τό 1965 και ή οποία έγαλοϋχησε χιλιάδες σπουδαστών τών οικονομικών σχολών της Ελλάδος.

- Το 1947 εκδίδει τήν «Εξαγωγή στην Οικονομική Επιστήμη»
- Το 1955 δημοσιεύει τις «Γενικές Άρχές Οίκονομικής Πολιτικής».
- Το 1960 δημοσιεύει το βιβλίό «Η Έλλάς και ή 'Ολοκλήρωση τής Ευρώπης», στο όποιο αναλύει τα προβλήματα τής οίκονομικής ενοποίησης τής Ευρώπης, πού απασχολούν ακόμη και σήμερα τή θεωρία και τήν πράξη.

Ή προηγούμενη απαρίθμηση είναι εντελώς ενδεικτική και έχει σαν σκοπό να δείξει τή χρονική διάρκεια τής δημοσίευσης επιστημονικών συγγραμμάτων και μονογραφιών και τό ευρύ φάσμα τών ίδεών, τών θεωριών, και τών γεγονότων πού περιγράφει, αξιολογεί καί αναλύει.

Μέ τήν υποδομή πού σας ανέφερα προηγουμένως δημοσιεύει σέ ελληνικά περιοδικά 25 περίπου ειδικές μελέτες, οι όποιες αναφέρονται στίς στατιστικές απογραφές, στους συνεταιρισμούς, στο δίκαιο τής εργασίας, στο νόμισμα, στή στατιστική θεωρία, στην πιστωτική πολιτική, στην εμπορική πολιτική, στίς διεθνείς στατιστικές συλλεψεις, στην έρευνα τών προβλημάτων τής Ευρωπαϊκής 'Ομοσπονδίας, στο πενταετές πρόγραμμα οικονομικής αναπτύξεως κλπ.

Μέ τήν ισχυρή υποδομή πού σας ανέφερα εξοπλίζεται μέ τή δυνατότητα να κινείται άνετα στο διεθνές επιστημονικό βήμα καί να παρουσιάζει ειδικές ανακοινώσεις καί μελέτες. Άπό τις 40 μελέτες αύτοϋ του είδους πού μόρρεσα νά επισημάνω αναφέρω ειδικότερα δύο γαλλικές:

- Le placement des tabacs grecs. Bulletin officiel de la chambre de commerce hellénique de Paris, τό 1949 στην όποια αναλύει τα προβλήματα εξαγωγών καπνού.
- Statistique et Comptabilité, constatations méthodologiques, 1960 στο όποιο εξετάζει τή σχέση μεταξύ στατιστικής καί εθνικής λογιστικής.

Μέ τήν ισχυρή επιστημονική καί ηθική υποδομή πού σας ανέφερα προηγουμένως έχει τή δυνατότητα νά κρίνει καί νά αναλύει τα έργα γιγάντων του πνεύματος καί τοϋ λόγου σέ παγκόσμια κλίμακα. Μέ περισσότερα άπό 30 οικονομικά πορτραίτα παρουσιάζει τα έργα τοϋ Rathenau, τοϋ Sembat, τοϋ Stinnes, τοϋ Χέρκνερ, τοϋ Βεζανή, τοϋ Βενιζέλου, τοϋ Sombart, τοϋ Fisher, τοϋ Shmoller τοϋ Βάγκνερ, τοϋ Μάλθου, τοϋ Μπέβεριτζ, τοϋ Παπανασταίου, τοϋ Σοφιανοπούλου κλπ.

Μέ τήν ευρεία επιστημονική υποδομή πού διαθέτει έχει τή δυνατότητα νά αξιολογεί καί νά προλογίζει τις μεταφράσεις μεγάλων έργων πού άλλαξαν τή ροή τής επιστημονικής σκέψης καί τήν πορεία τής ανθρώπινης ιστορίας. Έχει ακόμη τή δύναμη νά συνεργάζεται μέ άλλους επιστήμονες για κοινή δημιουργική δουλειά καί παράλληλη επιστημονική έρευνα. Στίς εργασίες τής κατηγορίας αυτής βρίσκει κανείς προλόγους για τις μεταφράσεις τών έργων τοϋ Ricardo, τοϋ Malthus, τοϋ Quesnay, τοϋ Smith καί αξιόλογες άλλες συνεργασίες στή Γαλλική καί Γερμανική γλώσσα.

Μέ τήν ισχυρή υποδομή πού διαθέτει έχει τή δύναμη νά εμφανίζεται σέ διεθνή συνέδρια μέ ανακοινώσεις ύψηλοϋ επιπέδου. Μέ δώδεκα ανακοινώσεις πού μόρρεσα

να επισημάνω στην αγγλική, στή γαλλική, στή γερμανική και στην ελληνική, οι όποιες παρουσιάστησαν στην Ουάσιγκτον, στην Καλκούτα της Ινδίας, στή Γένοβα της Ιταλίας, στο Ρίο Τανέιρο, στο Μεξικό, στην Αθήνα, εμφανίζεται πανίσχυρος στο παγκόσμιο επιστημονικό βήμα και αναλύει με πρωτοποριακές ιδέες πλήθος οικονομικών προβλημάτων.

Μέ τήν ισχυρή υποδομή πού διαθέτει διεξάγει ακούραστος τήν πνευματική του δημιουργία μέχρι του τέλους τής ζωής του. Εκτός άπο τις εργασίες πού σας ανέφερα ενδεικτικά προηγουμένως, μελετά, αναλύει, κρίνει, αξιολογεί και παρουσιάζει πάνω άπό 300 συγγράμματα ελλήνων και ξένων συγγραφέων σέ ελληνικά και ξένα περιοδικά. Αυτό σημαίνει ότι έδάμασε πολυδιάστατο επιστημονικό υλικό υψηλής στάθμης πού ξεπερνά τις 150.000 σελίδες και τό παρουσίασε μέ αυστηρή επιστημονική αντικειμενικότητα στό αναγνωστικό κοινό τής Ελλάδας και τής αλλοδαπής.

Μέ τήν ισχυρή αύτη πνευματική και επιστημονική υποδομή δημοσιεύει 70 περίπου άρθρα σέ ελληνικές και ξένες εγκυκλοπαίδειες πού καλύπτουν ευρύ φάσμα γνωσεολογικού πεδίου. Ένδεικτικά σας αναφέρω άρθρα για τους άδηλους πόρους, για τήν εμπορική αεροπλοία, για τον άποδημισμό, για τήν αστυφιλία, για τόν οικισμό, για τό χρήμα, για τόν Μαρξ, για τόν Μαρξισμό, για τόν καταναλωτή, για τό κέρδος, για τήν κεφαλαιοκρατία, για τή μετανάστευση, για τήν οριακή ωφελιμότητα, για τόν παρεμβατισμό, για τήν έμποροκρατία κλπ.

Δημοσιεύει ακόμη πάνω άπό 90 άρθρα ειδικού οικονομικού και κοινωνικού περιεχομένου πού καλύπτουν όλους τους τομείς τής οικονομικής και κοινωνικής δραστηριότητας. Δημοσιεύει 12 μεταφράσεις κλασικών συγγραμμάτων. Δημοσιεύει πάνω άπό 20 λόγους πού έξεφώνησε, προλόγους σέ έργα άλλων συγγραφέων, εκδόσεις πεπραγμένων, νεκρολογίες κλπ.

Έκεϊνο όμως πού πρέπει να μνημονευθεί και να επισημανθεί ιδιαίτερος είναι ή έκδοση του «ΑΡΧΕΙΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ». 'Επί μισό και πλέον αιώνα πού έχει αρχή του τό 1921 μέ τόν πρώτο τόμο και τελειώνει μετά τό 1970, δημοσιεύει πάνω άπό 50 τόμους πού πρέπει να ξεπερνούν τις 40.000 σελίδες δημοσιευμάτων. Δέν θά ήταν υπερβολική ή υπόθεση πως για να επιλεγούν οι 40.000 αυτές σελίδες θά έπρεπε να ελεγχθεί και να αξιολογηθεί υλικό τριπλάσιας τουλάχιστον εκτάσεως. Σ' αυτό τό τεράστιο έργο φιλοξενούνται επιστημονικές εργασίες εκατοντάδων ελλήνων και ξένων επιστημόνων πού καλύπτουν δλο τό φάσμα τών οικονομικών και κοινωνικών επιστημών. Στό επιστημονικό αυτό περιοδικό εμφανίζονται τα ονόματα τών μεγαλύτερων ελλήνων και ξένων οικονομολόγων και κοινωνιολόγων. Ενδεικτικά αναφέρω: τόν Άγγελόπουλο, τόν Άνδρεάδη, τόν Βεζανή, τόν Δαμαλά, τόν Δαμασκηνίδη, τόν Δελιβάνη, τόν Έλευθερόπουλο, τόν Ζολώτα, τόν Κανελλόπουλο, τόν Μπανταλούκα, τόν Παπαναστασίου, τόν Παπαχατζή, τόν Πουλόπουλο, τόν Σβώλο, τόν Στρατουδάκη, τόν Τωμαδάκη, τόν Χουμανίδη, τόν Αμον, τόν Anderson, τόν Fanfani, τό Gide, τόν Haberler, τόν Kalecki, τόν Machlup, τόν Perroux, τήν Robinson, τόν Tinbergen, κλπ.

'Επί μισό και πλέον αιώνα τό περιοδικό αυτό αποτελούσε τό επιστημονικό βήμα προβολής παλαιών και νέων επιστημόνων. 'Επί μισό και πλέον αιώνα τό μνημειώ-

δες αυτά έργο αποτελούσε τό φωτεινό άμβωνα των εξελίξεων, των ανατροπών, των κατακριμνήσεων, των κατακτίσεων, των θεωρήσεων, των αναθεωρήσεων, των ανθρωπιστικών και κοινωνικών ιδεών και ιδεωδών σέ ελληνική και παγκόσμια κλίμακα. Έπί μισό και πλέον αιώνα τό γιγαντιαίο αυτό για τήν ανθρώπινη δυναμικότητα έργο αποτελούσε τήν ανεξάντλητη πηγή Ιδεών, πληροφοριών και επιστημονικών αναζητήσεων στις κοινωνικές και ανθρωπιστικές επιστήμες.

Είναι παράδοξο πώς τό γιγαντιαίο συγγραφικό έργο πού σας ανάλυσα ενδεικτικά προηγουμένως έρχεται να διαφεύσει τον ίδιο τό δημιουργό του, ό όποιος έγραφε στον πρόλογο της Ιστορίας της Πολιτικής Οικονομίας το 1929: «Τα δρια τής γεννήσεως και τοϋ θανάτου στενά και πληκτικά περιορίζουν τήν ζωή τοϋ άνθρωπου...», άφοϋ μέσα στην πληκτική πληκτικότητα τών φοβερών αυτών ορίων προσφέρει ένα τεράστιο δημιούργημα. Θά νόμιζε κανένας πώς επαναλαμβάνει μέ διαφορετικά λόγια τον ώραϊό στίχο τής αθάνατης ριζίτικης μούσας πού τραγουδεί μέ αγωνία.

«Θωρώ τόν κόσμο και δειλιώ τή γη και' αναστενάζω...»

"Αν θελήσει κανείς να αξιολογήσει τό δυσπροσπέλαστο πνευματικό έργο καταλαμβάνεται από δέος. Παντού νέες ιδέες, παντού πρωτοποριακές σκέψεις, παντού μεγαλόπρεπες εκφράσεις, παντού βαθυστόχαστες διαπιστώσεις, παντού βαθιά φιλοσοφημένες αντιλήψεις, παντού γερά θεμελιωμένες θεωρίες, παντού μεστά τεκμηριωμένες υποθέσεις. Κινείται μέ άνεση από τόν 'Αριστοτέλη ως τόν Παλαμά, από τόν Πλάτωνα ως τόν Κάντιο, από τή Βίβλο ως τό Σμίθ, τό Μαξ και τόν Κέϋνες και από τόν Πασκάλ ως τους σύγχρονους στατιστικούς και οίκονομέτρες. Δαμάζει ετερόκλητο, πολυδιάστατο, πολύμορφο, πολύπλοκο και ανομοιογενές επιστημονικό υλικό και τό προσφέρει στην ελληνική και τήν ξένη διανόηση. Δημιουργεί γιγαντιαίο έργο πρωτοφανούς εκτάσεως και ασυνήθιστου βάθους στα επιστημονικά χρονικά και τό προσφέρει στην άναζητητική προσπάθεια για τήν ανεύρεση τής αλήθειας. Μέ οξεία διορατικότητα και ισχυρή διαίσθηση περιγράφει, αναλύει, αξιολογεί και προβλέπει τά γεγονότα τής ζωής και τοϋ κόσμου.

Μέ τή συνεχώς άνανεούμενη, ένισχυόμενη, και έμπλουτιζόμενη επιστημονική του υποδομή προσφέρει στή σπουδάζουσα νεολαία τό πλεόνασμα ή τό έλλειμμα τοϋ νοϋ και τής καρδιάς του επί 40 περίπου χρόνια. Σέ πολλές χιλιάδες άνέρχονται οι φοιτητές του στην 'Ανωτάτη Σχολή Οικονομικών και 'Εμπορικών 'Επιστημών, στο Πανεπιστήμιο 'Αθηνών, στην Πάντειο, στο Κέντρο Στατιστικής 'Εκπαιδεύσεως, και σέ ειδικούς οργανισμούς πού οργάνωναν σεμινάρια για τό προσωπικό των. Σέ πολλών χιλιάδων επιστημόνων τή σκέψη είναι χαραγμένη ολοζώντανη ή φωτεινή προσωπικότητα τοϋ καθηγητή των. Πάντα νέος εκείνος στην ψυχή και στο πνεύμα, έξοϋσε μέ τους νέους, έξοϋσε για τους νέους, και έπρόσφερε στους νέους ανεξάντλητες δυνατότητες για επιστημονική πρόοδο και επαγγελματική σταδιοδρομία. Μέχρι τό τέλος τής ζωής είχε τή χαρά και τήν ευτυχία να βλέπει τους σπουδαστές του να σκαφαλώνουν δυνατοί τά σκαλοπάτια τής Ιεραρχίας σαν ανώτατοι κρατικοί λειτουργοί, σαν ελεύθεροι επαγγελματίες, σαν ανώτατα στελέχη οργανισμών, σαν καθηγητές Πανεπιστημίων τής ημεδαπής και τής αλλοδαπής, σαν πολιτικοί ηγέτες,

σαν υπουργοί και σαν Πρωθυπουργοί ακόμη. Είναι τέτοια ή αγάπη του προς τους νέους που και από το νεκρικό του κρεβάτι ακόμα παραγγέλει: «Μή μοῦ καταθέσετε στεφάνια. Την αξία των που θά μοῦ προσφέρατε, δώσετε την στους άπορους σπουδαστές της σχολής μου».

Πολλές φορές είναι παράδοξη και δυσερμήνευτη ή βουλή τής ανθρώπινης μοίρας. Μια οδυνηρή συγκυρία τύχης και ατυχίας εἶχε σαν αποτέλεσμα να αναπαύετε σήμερα γαλήνια, γαλήνιος, το γαλήνιο ύπνο τοῦ θανάτου στο φωτεινό κόσμο τής αιωνιότητας κοντά σέ ἓνα άλλο νέο, ἓναν νέο άνθρωπο, νέο επιστήμονα, νέο δημιουργό, νέο ερευνητή, τον εξαιρετο συμπατριώτη και φίλο, τό αείμνηστο καθηγητή ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ Ι. ΣΤΡΑΤΟΥΔΑΚΗ. Γιά τον καθηγητή αυτό που τόσο πρόωρα αναχώρησε από τόν κόσμο αυτό αξίζει να επαναλάβουμε μέ πόνο τό αθάνατο κρητικό σύστιχο:

*-Ήλιε μου γιάντα βιάστηκες νά πάς νά βασιλέψεις
και μ' αφήσεις στα σκοτεινά και πάς άλλου νά φέξεις»*

Ἡ δραστηριότητα δμως τοῦ ΔΗΜΗΤΡΗ ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΗ δέν εξαντλείται στον επιστημονικό χώρο που σας ανάφερα προηγουμένως. Παράλληλα προς τήν επιστημονική, ερευνητική, συγγραφική, και διδακτική δραστηριότητα δχει τήν ευκαιρία νά μετατρέπει σέ πράξη τήν ἀπεραντωσύνη τής αρετῆς, τής σοφίας και τής γνώσης του. Σέ ἓνα ευρύ πλέγμα κοινωνικών και επαγγελματικών δραστηριοτήτων ἔχει τήν ευκαιρία νά προσφέρει στό κοινωνικό σύνολο τή θεωρία μετουσιωμένη σέ πράξη και τήν αφηρημένη θεώρηση τής ζωῆς και τοῦ κόσμου, υλοποιημένη σέ συγκεκριμένη πραγματικότητα. Σάν θερμός πατριώτης συμμετέχει εθελοντικά στους Βαλκανικούς πολέμους τοῦ 1912 και 1913. Μετά τήν ολοκλήρωση τών σπουδῶν του υπηρετεῖ σάν γενικός γραμματέας τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Οικονομίας τό ἔτος 1923, σάν μέλος τής «Ἐπιτροπῆς Οικονομιῶν», δπως ἐλέγγο τότε τό 1924, σάν υφυπουργός Ἐσωτερικῶν τό 1932, σάν υπουργός Γενικός Διοικητής Κρήτης τό 1932, σάν ηγετικό στέλεχος τής Ἐθνικῆς Ἀντίστασης κατά τήν περίοδο 1943-44, σάν πρόεδρος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τής Ἀγροτικῆς Τράπεζας τό 1947-1948, σάν Πρόεδρος τοῦ Ἑλληνικοῦ Κέντρου Παραγωγικότητας τήν περίοδο 1954-1959, σάν Πρόεδρος τής Ἑλληνικῆς Ἐνωσης τών δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου τήν περίοδο 1959-1961, και σάν Πρόεδρος και μέλος τών Διοικητικῶν Συμβουλίων πολλῶν ἄλλων εταιριῶν και οργανώσεων.

Ἡ φωτεινότητα τοῦ πνεύματος του συμπορεύεται μέ τό μεγαλεῖο τής ψυχῆς του. Ἡ ευρύτητα τής αντίληψης του συνδυάζεται μέ τό υψηλό ηθικό του παράστημα. Στό πρόσωπο του συμπορεύεται χέρι μέ χέρι ή γνώση μέ τήν αγάπη, ή σοφία μέ τήν ἀλήθεια, ή μάθηση μέ τήν αρετή, ή επιστημονική πληρότητα μέ τήν ἀνθρώπινη ἀνωτερότητα. Στό πρόσωπο του βρίσκεται ἐνσωματωμένη ή αγάπη προς τόν ἄνθρωπο και ή ἀφοσίωση του προς τις μεγάλες ἀξίες τής ἐλευθερίας και τής δικαιοσύνης, που συνθέτουν τό περιεχόμενο τής ζωῆς και ἀποτελοῦν τήν πεμπτουσία τής ἀνθρώπινης και τής πανανθρώπινης κοινωνίας. Στό πρόσωπο του βρίσκεται συνδυασμένη ή ἐκπληκτική ευρύτητα, πολυμέρια, και πληρότητα τής επιστημονικῆς του σκέψης μέ τήν ἀπεραντωσύνη τής καλωσύνης, τής πραότητας και τής καρτερίας τής ἀνθρώπι-

νης ψυχής. Μ' αυτό το αριστοτεχνικό αρμονικό σύνολο ψυχής και πνεύματος οικοδομεί τό έργο πού υποτυπωδώς σας έσκιαγράφησα προηγούμενως.

Ή μεγάλη του προσφορά όμως προς τήν κοινωνία και την επιστήμη δέν μένει χωρίς αναγνώριση. Ή έντονη παρουσία του στον επιστημονικό, επαγγελματικό και κοινωνικό χώρο δέν μένει χωρίς δικαίωση. Ή δημιουργική διαδρομή τών 75 χρόνων δέν μένει χωρίς επιβράβευση.

- Τόν απέκάλεσαν βράχο τής ανθρώπινης ηθικής (δέν είναι δική μου ή έκφραση).
- Τόν αποκάλεσαν Ήρακλή τής ανθρώπινης αρετής (δέν είναι δική μου ή έκφραση).
- Τόν αποκάλεσαν πατριάρχη τής ανθρώπινης σοφίας (δέν είναι δική μου ή έκφραση).
- Τόν αποκάλεσαν γίγαντα Ήνταίο πού κυριαρχεί στην οικονομική επιστήμη (δέν είναι δική μου ή έκφραση).
- Τόν απέκάλεσαν Ήτλαντα πού κρατεί στους ώμους του δλους τους κλάδους τών οικονομικών επιστημών (δέν είναι δική μου ή έκφραση).
- Τόν απέκάλεσαν έκχερσωτή και σκαπανέα τής οικονομικής επιστήμης (δέν είναι δική μου ή έκφραση).
- Τόν απέκάλεσαν «ώτόκον όρνιθα τής Ήλληνικής οικονομικής επιστήμης» (δέν είναι δική μου ή έκφραση).

Ήλάχιστο δείγμα τής επιβράβευσης του δημιουργικού του μόχθου αποτελεί ό «Τιμητικός τόμος επί τη Έβδομηκονταετηρίδι Δημητρίου Έμμ. Καλιτσουνάκη, Οικονομία και Κοινωνία», πού δημοσιεύθηκε τό 1961 και του επιδόθηκε σέ ειδική τελετή στην Ήρασιολογική Εταιρία. Ό τόμος αυτός εκδόθηκε σύμφωνα μέ ομόφωνη απόφαση τής Ήλληνικής Έταιρίας Οικονομικών Ήπιστημών, μειοψηφοϋντος τοϋ Προέδρου της, πού ήταν ό ίδιος. Στον τόμο αυτό συμμετέχουν 35 διαπρεπείς επιστήμονες τής ημεδαπής και τής αλλοδαπής για να προσφέρουν τή γνώση και τή σοφία τους σαν ελάχιστη ανταποδοτική αντιπροσφορά προς τό μεγάλο έργο τοϋ δασκάλου πού τιμούν.

Ένα άλλο δείγμα τής καθολικής αναγνώρισης τής προσφοράς του προς τόν κόσμο τοϋ πνεύματος αποτελεί ό τιμητικός τόμος: «Προσφορά προς τόν καθηγητή Δημήτριον Έμμ. Καλιτσουνάκη επί τή Πεντηκονταετηρίδι τής υπ' αυτού εκδόσεως τοϋ Ήρχειού (1921-71) υπό Συναδέλφων Μαθητών και Φίλων του, Οικονομία και Οικονομική Ανάπτυξη». Στον τόμο αυτό συμμετέχουν 40 περίπου επιστήμονες άπα τήν Ήλλάδα και τό εξωτερικό για να εκδηλώσουν τήν ευγνωμοσύνη, τήν αγάπη, τήν εκτίμηση και τό σεβασμό τους προς τό πρόσωπο πού τιμοϋν.

Ή πολιτεία όμως δέν μένει άμμέτοχη στην καθολική αναγνώριση τής προσφοράς τοϋ καθηγητή ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΗ. Σαν ελάχιστο δείγμα αναγνώρισης τής προσφοράς του προς τήν επιστήμη και τήν κοινωνία στην Ήλλάδα και στον κόσμο, τοϋ απονέμει τό παράσημο τοϋ «Ταξιάρχη τοϋ Σωτήρος», παράλληλα προς τις τόσες άλλες τιμητικές αναθέσεις πού τοϋ έκαμε και πού σας ανάφερα περιληπτικά προηγούμενως.

Ἄγαπητοί Συνάδελφοι,

- Δεν περιγράφεται εδκόλα τό μεγαλείο του Ὀλύμπου μέ τίς ανεξάντλητες πηγές της σοφίας και της γνώσης και μέ τήν αστραφτερή φωτεινότητα των κατάλευκων κορυφών της αρετής και τής ηθικής.
- Δέν αναλύεται εύκολα ή απεραντοσύνη τής θάλασσας μέ τά καταγάλανα νερά τής ανθρωπιάς και τής καλωσύνης και μέ τά άφροστόλιστα κύματα τής προσφοράς και τής δημιουργίας.
- Δέν αξιολογείται εύκολα τό βάθος του επιστημονικού σύμπαντος πού λαμποκοπά καταστόλιστο άπό τά αστέρια τής πρωτοποριακής επιστημονικής δημιουργίας και άπό τις πράξεις τής ανθρωπιστικής παρουσίας του ΔΗΜΗΤΡΗ ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΗ.

Ἄν όμως ή φωνή μου μπορεί να ακουστεί πέρα άπό τό χώρο αυτό και πάνω άπό τον τόπο αυτό θα μπορούσα νά συμπληρώσω ευλαβικά τις προηγούμενες διαπιστώσεις και νά επαναλάβω μέ ταπεινοφροσύνη τήν ωραία έκφραση τοῦ ποιητή Παλαμά πού αγαπούσε, και έχρησιμοποιοῦσε συχνά εἰς τά έργα του.

*«Εἶσαι ό μόνος, εἶς' ό ασύγκριτος,
εἶσαι ό χωριστός,
στα μεγάλα τά πετάματα δλο υψώνει σε
και εἶν' ό νους σου χρυσαητός·
και ή ζωή σου με τις Εγνοίες
εἶναι σάν τά παιγνιδίσματα
τοῦ ήλιου μες τά σύννεφα σα θάνατος
ό'ταν ό ήλιος δεν τά καταλή,
στή ματιά πού τά θωρεῖ
κάνει τα, σάν πλάστης, κόσμους»*

(Κ. Παλαμάς)